

УДК 338.24:631.115.11

T. Berkuta, associate professor, assistant professor State Agrarian and Engineering University in Podilya

ORGANIZATSIYNI ASPECTS SOVEREIGN REGULYUVANNYA ROZVITKU GOSPODARSTV POPULATION

Annotation. Rozglyanuto organizatsiyni ASPECTS sovereign regulyuvannya rozvitku gospodarstv yak population Malich forms gospodaryuvannya in furrows zagalnoi sistemi pidtrimki ekonomiki agricultural sector. For virivnyuvannya mozhlivostey i shansiv schodo funktsionuvannya Tsikh forms neobhidna system sovereign stimulyuvannya legalizatsii virobnitstva i realizatsii silskogospodarskoï produktsii and takozh otrimanih dohodiv vazheliyami yakoi Got Buti subsiduvannya for Pevnyi Programs that nadannya pilgovih kreditiv, pidtrimka kooperatsii that integratsii ih s inshimi sub'ektami gospodaryuvannya in protsesi Ruhу produktsii od Manufacturers to spozhivacha. Problematic Food digit Chastina schodo been approved, gospodarstv simeynogo type yak vagomoï Chastain skladovoï organizatsiynoi structured vitchiznyanogo silskogo gospodarstva potrebuie vidpovidnih for Change in ideologii i praktitsi derzhavnoi Agrarian politiki.

Well Ostanne nemozhlive without perebudovi diyalnosti organiv vikonavchoï Vlady vidpovidalnih rozvitok for the agricultural sector, posilennya vplivu not Uriadovy organiv, yaki predstavlyayut Interests simeynih gospodarstv that

rozvitku spivpratsi mizh Governmental Governmental organizatsiyami i do not. Neobhidna system sovereign stimulyuvannya legalizatsii virobnitstva i realizatsii silskogospodarskoї produktsii and takozh otrimanih dohodiv have gospodarstvah population vazhelyami yakoi could b Buti ih subsiduvannya for Pevnyi Programs that nadannya pilgovortex kreditiv (zokrema th through rozvinenu trammel silskih Credit spilok) pidtrimka kooperatsii Malich gospodarskih formuvan that integratsii ih yak s largest silskogospodarskimi pidpriemstvami so i s inshimi sub'ektami gospodaryuvannya in prodovolchomu lantsyuzi confidennya silskogospodarskoї produktsii to spozhivacha.

Keywords: gospodarstva population Reigning reguluyuvannya, agricultural politika, agrarian sector, mali gospodaryuvannya formation.

Т.В. Беркута, кандидат економічних наук, доцент ПДАТУ

ОРГАНІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ГОСПОДАРСТВ НАСЕЛЕННЯ

Розглянуто організаційні аспекти державного регулювання розвитку господарств населення як малих форм господарювання в межах загальної системи підтримки аграрного сектора економіки. Для вирівнювання можливостей і шансів щодо функціонування цих форм необхідна система державного стимулювання легалізації виробництва і реалізації сільськогосподарської продукції, а також отриманих доходів, важелями якої має бути субсидування за певними програмами, надання пільгових кредитів, підтримка кооперації та інтеграції їх з іншими суб'єктами господарювання в процесі руху продукції від виробника до споживача.

Ключові слова: господарства населення, державне регулювання, аграрна політика, аграрний сектор, малі форми господарювання.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. В Україні на нормативно-правовому рівні задекларовано багатокладність сільського господарства. У Законі України «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року» серед основних пріоритетів цієї політики (ст. 3) передбачено створення рівних умов для функціонування різних організаційно-правових форм господарювання в аграрному секторі й державну підтримку розвитку конкурентоспроможного сільськогосподарського виробництва на основі кооперації та інтеграції. У Законі України «Про особисте селянське господарство» (ст. 10) записано, що державна підтримка цієї форми господарювання здійснюється відповідно до загальнодержавних і регіональних програм за рахунок державного і місцевих бюджетів. Як наслідок, Кабінет Міністрів України щорічно під час підготовки державного бюджету у складі загальнодержавних програм повинен передбачати кошти на підтримку особистих селянських господарств, а органи виконавчої влади та місцевого самоврядування відповідно до регіональних програм мають передбачати кошти на їх підтримку в проектах місцевих бюджетів. Проте за час, що пройшов після прийняття Закону України «Про особисте селянське господарство», спеціальна програма підтримки розвитку цих господарств так і не була прийнята, а в загальній сукупності заходів державного регулювання розвитку агропродовольчого комплексу малим формам господарювання не відведено належного місця.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Питанням державної підтримки і регулювання розвитку малих форм господарювання в аграрному секторі економіки приділяли увагу ряд вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема, В. П. Золотухін, З. І. Калугіна, О. М. Бородіна, Л. В. Молдован, О. М. Онищенко, І. В. Прокопа, В. В. Юрчишин.

Разом з тим значна частина проблемних питань щодо утвердження господарств сімейного типу як вагомій частини складової організаційної структури вітчизняного сільського господарства потребує відповідних змін в ідеології і практиці державної аграрної політики. Останнє ж неможливе без перебудови діяльності органів виконавчої влади, відповідальних за розвиток аграрного сектора, посилення впливу неурядових органів, які представляють інтереси сімейних господарств та розвитку співпраці між урядовими і неурядовими організаціями.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Окреслення основних організаційних аспектів державного регулювання і підтримки розвитку господарств населення як малих форм господарювання в аграрному секторі з урахуванням національних особливостей з метою більш повного залучення їх до загальної державної підтримки.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. На загальнодержавному рівні вирішення проблем сімейного господарювання у сільському господарстві належить до компетенції насамперед Міністерства аграрної політики і продовольства України. На нього покладено обов'язок формування і організації виконання державної політики з підтримки і розвитку особистих селянських і фермерських господарств, сільськогосподарської кооперації, розвитку сільськогосподарської дорадницької діяльності, а також забезпечення розроблення та вдосконалення механізму правового регулювання суспільних відносин, пов'язаних з вироб-

ництвом агропродовольчої продукції, правового статусу суб'єктів аграрних правовідносин, земельних і майнових відносин за участю аграрних товаровиробників [1].

Розв'язанням практичних завдань, пов'язаних з виконанням зазначених функцій, до останнього часу займався Департамент розвитку сільських територій Міністерства. Він повинен був готувати пропозиції до проектів законодавчих і нормативно-правових актів, національних, державних цільових, галузевих та регіональних програм, безпосередньо здійснювати розроблення проектів законодавчих і нормативно-правових актів та проводити їх експертизу; розробляти стратегію, методологію та відповідні рекомендації щодо розвитку фермерських, особистих селянських господарств, кооперації та підприємництва; координувати діяльність Українського державного фонду підтримки фермерських господарств, громадських професійних організацій в аграрному секторі тощо.

Важливими кроками в зазначеному напрямі були підготовка проектів згаданих вище Закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо державної підтримки сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, Державної цільової економічної програми підтримки розвитку цих кооперативів, Державної програми створення оптових ринків сільськогосподарської продукції, а також Концепції Державної цільової програми підтримки особистих селянських господарств на період до 2015 р. та деякі інші заходи. Мінагрополітики запровадило часткове, у межах до 5 тис. грн., відшкодування господарствам населення (фізичним особам) витрат на придбання доїльних установок, встановити доплати за продаж молока, м'яса великої рогатої худоби, а також свиней. Проте, як уже зазначалося, прийняті нормативно-правові акти не виконуються, а проекти інших, у тому числі Концепція цільової програми підтримки особистих селянських господарств, не прийняті чи не затверджені. У межах адміністративної реформи 2011 р. Департамент розвитку сільських територій об'єднано з Департаментом освіти та науки; на об'єднаний департамент, очевидно, буде покладено обов'язки із забезпечення виконання перелічених вище (досить вузьких) функцій Міністерства аграрної політики та продовольства з регулювання розвитку сімейних господарств.

Певна увага приділяється розвитку малих (сімейних) форм господарювання у сільському господарстві на регіональному і місцевому рівнях. Відповідні заходи плануються і здійснюються насамперед у зв'язку з реалізацією загальнодержавних рішень щодо надання підтримки особистим селянським господарствам (сприяння розвитку кооперативних процесів, організація виплати субсидій за продаж м'яса і молока, на придбання доїльних установок тощо). Також розв'язання проблем господарств населення дедалі більше присутнє у регіональних і місцевих програмах соціально-економічного розвитку.

Так, у проекті Середньострокової програми соціально-економічного розвитку Чернігівської області на 2011-2015 рр. особистому сектору сільського господарства відведено помітне місце в реалізації стратегічної цілі «Забезпечення сталого розвитку високоефективного конкурентоспроможного тваринництва». Серед заходів з досягнення цієї цілі – запровадження маршрутно-кільцевої системи штучного осіменіння корів в господарствах населення; стимулювання наросування поголів'я худоби в цих господарствах шляхом придбання доїльного обладнання для домогосподарств, які утримують 5 і більше корів, та передачі нетелів багатодітним сім'ям, які проживають у сільській місцевості; закупівля сільськогосподарськими підприємствами телиць у населення; створення культурних та поліпшення природних пасовищ; відновлення та створення репродукторів для забезпечення господарств населення молодняком свиней та ін. Для виконання цих заходів передбачено виділити більше 51 млн. грн. з місцевих бюджетів.

Подібні заходи передбачаються і в районних програмах. Наприклад, у програмі економічного та соціального розвитку Чуднівського району Житомирської області на 2011 р. одним із головних напрямів діяльності в галузі сільського господарства визначено сприяння розвитку фермерських та особистих селянських господарств, а за напрямом «сприяння у залученні інвестицій, кредитних і бюджетних ресурсів для забезпечення розвитку галузі тваринництва» передбачена підтримка особистих селянських господарств, які утримують 5 і більше корів. У Галицькому районі Івано-Франківської області опрацьовується ідея забезпечення доїльними апаратами усіх селянських господарств, котрі утримують по три і більше корів, з метою стимулювання розвитку сімейних ферм [2].

Разом з тим виконання згаданих заходів слабо забезпечується організаційно, оскільки в органах виконавчої влади на місцях практично відсутні структурні підрозділи і фахівці, відповідальні за роботу з багаточисельними малими (сімейними) господарськими формуваннями. Відповідно вишуковуються такі форми роботи, які мінімізують або навіть виключають безпосередній контакт господарств населення з регулюючими (стимулюючими) інституціями. Це, у свою чергу, значно знижує ефект від здійснюваних заходів, оскільки кошти, виділені на підтримку, часто потрапляють не селянам, а посередникам, через які вони нібито спрямовуються господарством населення – переробним підприємствам, великотоварним господарствам тощо.

Відзначена ситуація може бути пояснена неготовністю органів виконавчої влади найвищого рівня визнати сімейний тип господарювання однією з базових складових організаційної структури вітчизняного сільського господарства як в оглядовій, так і віддаленій перспективі і, відповідно, його незначною (обмеженою) присутністю в системі засобів державного регулювання аграрного сектора. В інших країнах, зокрема і в Російській Федерації, де малим формам господарювання надається державна підтримка, існує система норм і правил, мережа органів (організацій), створюються і вдосконалюються механізми, що забезпечують надання цієї підтримки, контроль за її використанням тощо. Відповідними повноваженнями наділені й центральні органи виконавчої влади. Так, в Положенні про Департамент сільського розвитку і соціальної політики Міністерства сільського господарства Російської Федерації серед іншого зазначено, що Департамент бере участь у розробленні порядку надання галузевих субсидій і субвенцій в частині поширення їх на селянські (фермерські) господарства, індивідуальних підприємців, громадян, які ведуть особисте підсобне господарство, сільськогосподарські споживчі кооперативи [3].

У країнах, де сімейний тип господарювання є основою організаційної структури сільського господарства, функціонують системи органів і організацій, які формують, підтримують і вдосконалюють інституціональні, економічні, організаційні та інші умови ефективної діяльності фермерських господарств. У структурі Міністерства сільського господарства США, наприклад, є Служба сільського кооперативного бізнесу, Служба з розповсюдження передових методів господарювання, Служба сільських комунальних послуг (надає кредити на електрифікацію, розвиток телефонного зв'язку тощо). За участю федерального уряду створений Фонд для сільської Америки, який забезпечує фермерським господарствам та іншим підприємствам у сільських районах доступ до кредитів, технічне обслуговування, розвиток ринків [4, с. 113].

У країнах Європейського Союзу діє струнка організація субсидування фермерів (вона опирається на національні інститути кожної країни), яка, з одного боку, надає можливість отримання субсидій кожному фермерському господарству, готовому взяти участь у виконанні певної програми і дотримуватися передбачених умов і вимог, а з іншого, – забезпечує контроль за цільовим використанням виділених коштів. У Фінляндії, наприклад, організація субсидування фермерів побудована на участі в ньому інституцій п'яти різних рівнів – від сільських комун до Комітету з державних ресурсів Парламенту країни [5, с. 162-165]. Виділення субсидій фермерам супроводжується заповненням ними заявок за встановленими формами, наданням відомостей про господарство, які контролюються різними засобами, у тому числі з використанням даних аерокосмічних зйомок тощо. Подібну інституціональну систему з урахуванням національних особливостей прийдемося формувати і в Україні за повнішого залучення сімейних господарств до державної підтримки аграрного сектора.

У наукових роботах, присвячених державній підтримці аграрної сфери в період пост-соціалістичних перетворень, зазвичай виділяється два етапи еволюції протекціоністської політики щодо сільського господарства. Перший, до 2000 р., відзначався намаганням використати адміністративні важелі регулюючого впливу – контроль за цінами, державні закупівлі, обмеження на експорт та імпорт певних товарів тощо. Після 2000 р., поряд із заходами загального характеру, наприклад фінансуванням закладів вищої аграрної освіти чи наукових досліджень, дедалі більше практикувалася пряма бюджетна підтримка суб'єктів господарювання – дотування виробництва продукції, пільгове кредитування, часткова компенсація вартості сільськогосподарської техніки тощо. При цьому постійно зростали бюджетні видатки на підтримку сільського господарства загалом: середньорічна їх сума у 2000-2004 рр. становила 1 млрд грн; у 2005 р. вона збільшилася удвічі і досягла 2 млрд грн, у 2006 р. – 6,6; у 2007 р. – 8,1 млрд грн. [5, с. 45-46]. У 2012 р. ці видатки перевищили 10 млрд грн, але надалі, в умовах фінансово-економічної кризи, різко скоротилися.

Аналізуючи реальну практику реалізації державної підтримки аграрного сектора, дослідники відзначають непрозорість механізмів розподілу та недоступність бюджетних коштів не лише для майже всіх господарств населення, але й для значної частини сільськогосподарських підприємств і фермерських господарств; ця підтримка зорієнтована в основному на великотоварне виробництво. Вона безсумнівно стала вагомим чинником зростання обсягів валової продукції в цілому по сектору сільськогосподарських підприємств.

За більшістю бюджетних програм, якими передбачається надання державної підтримки виробникам сільськогосподарської продукції, господарства населення не можуть бути її отримувачами: це, зокрема, фінансовий лізинг для придбання сільськогосподарської техніки, здешевлення довгострокових кредитів та ін. Більш імовірно є можливість отримання господарствами населення (фізичними особами) бюджетних коштів за програмою «Фінансова підтримка виробництва продукції рослинництва та тваринництва», зокрема дотацій за вирощену і продану худобу. Проте для абсолютної їх більшості і цей вид підтримки недоступний щонайменше з таких причин: непоінформованість про

державні заходи у сфері підтримки сільськогосподарського виробництва; віддаленість приймальних пунктів переробних підприємств, внаслідок чого лівова частка продукції продається комерсантам-перекупникам, складність механізму отримання доплат, особливо для людей старшого віку: вимагається відкриття банківського рахунку для перерахування коштів [5, с. 149].

Повніше залучення господарств населення до системи державного субсидування аграрного сектора пов'язане з необхідністю розв'язання декількох методологічних завдань. Потребує уточнення підхід щодо «створення рівних умов функціонування різних форм господарювання»: чи загалом це можливо і чи доцільно. Може виявитися так, що за «створення рівних умов» переважна частина господарств населення згорне свою діяльність. Така форма господарювання, як засвідчує досвід, пристосувалася до функціонування в «сірій» зоні – неформальній – і є надто чутливою до будь-якого адміністрування; її власники, які постійно спостерігають нецивілізовані методи втручання в діяльність малих і середніх форм підприємництва різноманітних контролерів і реєстраторів (а деякі знають ці методи з власного досвіду), не бажають і навіть панічно бояться легалізації, виходу з «тіні».

На виконання ст. 10 Закону України «Про особисте селянське господарство» та доручення Кабінету Міністрів України Мінагрополітики 2008 р. розробило проект Концепції Державної цільової програми підтримки особистих селянських господарств на період до 2015 р., з яким можна було ознайомитися на сайті Міністерства. Мета Програми, як зазначалося у проекті, полягає в підтримці виробництва та реалізації найбільш трудомістких, капіталомістких і дефіцитних видів продукції в особистих селянських господарствах, ефективного розвитку сільськогосподарського виробництва та інших видів діяльності на селі, підвищення зайнятості та добробуту сільського населення. У переліку заходів, переважно загального характеру, передбачалося формування механізму державної підтримки особистих селянських господарств шляхом створення Державного фонду їх підтримки. Таким чином, йшлося про підтримку розвитку цієї форми агрогосподарювання окремо від інших форм.

Такий методологічний підхід вже у самій постановці викликає сумнів щодо «рівності» форм господарювання. Якщо виходити з того, що особисте селянське господарство є органічною складовою сільського господарства, то насамперед має реалізуватися загальний підхід до регулювання і підтримки розвитку всієї системи за виваженими критеріями, які застосовуватимуться до всіх форм. Крім того, можливі окремі преференції певним формам господарювання з урахуванням їх особливостей. Якщо Державний фонд підтримки особистих селянських господарств виконуватиме саме останню функцію, то його створення, звичайно, слід вітати. Якщо ж передбачається через цей фонд остаточно «відлучити» господарства населення від загальної системи державного регулювання сільського господарства, повністю їх маргіналізувати, то цей шлях може виявитися згубним для всього аграрного сектора.

Цілком очевидно, що рівень підтримки визначається доступністю бюджетних коштів саме в рамках загальної системи підтримки (субсидування), оскільки обсяги спеціальної підтримки зазвичай незначні. Продемонструємо це на прикладі підтримки розвитку фермерських господарств, яка реалізується вже впродовж тривалого періоду. Ці господарства можуть претендувати на підтримку в рамках загальної системи субсидування аграрного сектора і в рамках окремої лінії підтримки саме для фермерських господарств. Аналіз показав, що 2010 р. 53% бюджетних коштів державної підтримки фермерськими господарствами одержано для виробництва продукції рослинництва, 40 – тваринництва, 7% – за іншими видами (напрямами) підтримки. Подібний розподіл в сільськогосподарських підприємствах, які звітують за статистичною формою 50-сг, становив, відповідно, 30, 37 і 33%, що є свідченням того, що ці підприємства більшою мірою користуються державною допомогою за іншими видами (напрямами) підтримки, ніж фермерські господарства. До того ж, переважну частину підтримки фермерські господарства одержали для продукції рослинництва, яка є досить прибутковою, і меншу частину – для продукції тваринництва, яка збиткова. Зрештою, за останні роки кількість фермерських господарств залишалася відносно стабільною, що також є свідченням недостатньої ефективності чинної системи їх підтримки, яка не стимулює поширення цієї форми господарювання.

Таким чином, викликає сумнів доцільність окремої підтримки розвитку господарств населення у запропонованому варіанті. Рациональніше підтримувати їх насамперед у загальній системі, однак з визначенням таких напрямів, які були б орієнтовані саме на малі форми господарювання.

Цікавим є досвід Росії з реалізації Пріоритетного національного проекту «Розвиток АПК» за 2005-2006 рр., який з 2008 р. трансформувався в Державну програму розвитку сільського господарства і регулювання ринків сільськогосподарської продукції, сировини і продовольства на 2008-2012 рр. Саме у національному проекті «Розвиток АПК» було виокремлено як пріоритетний напрям «Стимулювання розвитку малих форм господарювання в агропромисловому комплексі» поряд ще з двома: «Прискорений розвиток тваринництва» і «Забезпечення доступним житлом молодих фахівців (або їхніх сімей) на селі».

Посилену увагу до розвитку малих форм господарювання привернув також вибір продуктової підтримки на користь продукції тваринництва, який визнав одночасно і різноманітність організаційно-правових форм, що підтримуватимуться в рамках проекту. Тваринництво рівномірніше розподілено як за формами господарювання, так і за територією; воно трудомісткіше і вимагає значної кількості робочих рук, а, отже, допускає розкид форм господарювання – від особистих селянських господарств до крупних сільгосппідприємств. Натомість, якщо пріоритет надавався б підтримці рослинництва, то це означало б підтримку переважно крупних господарських формувань, оскільки вказана галузь найбільше зосереджена в них.

Для становлення сприятливого інституціонального середовища функціонування господарств населення в ринкових умовах та розв'язання проблем їхнього функціонування є усвідомлення суспільством необхідності державної підтримки їх розвитку в межах існуючої нормативної бази, якщо подолати орієнтацію і вибірковість застосування практичних заходів аграрної політики на розвиток великого бізнесу. Саме до цього останнім часом закликає низка вчених: «Щоб змінити цільові орієнтири вітчизняного аграрного сектора на загальноєвропейські у всьому світі, інституційно захистити його від експансії великих комерційних, промислових і фінансових компаній, необхідні політична воля, державницька позиція, консолідація зусиль усіх, хто обстоює стратегічні інтереси аграрного бізнесу та українського суспільства. При цьому значно більшу увагу, ніж досі, слід приділити фермерським та особистим селянським господарствам [7].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, треба вести мову про вирівнювання можливостей, шансів щодо функціонування, зокрема щодо виходу на ринок, досягнення ефекту масштабу за рахунок кооперації та інтеграції, доступу до державних коштів підтримки тощо. Необхідна система державного стимулювання легалізації виробництва і реалізації сільськогосподарської продукції, а також отриманих доходів у господарствах населення, важелями якої могло б бути їх субсидування за певними програмами, надання пільгових кредитів (зокрема й через розвинену мережу сільських кредитних спілок), підтримка кооперації малих господарських формувань та інтеграції їх як з крупними сільськогосподарськими підприємствами, так і з іншими суб'єктами господарювання в продовольчому ланцюзі доведення сільськогосподарської продукції до споживача.

У контексті забезпечення рівності форм господарювання постає принципове запитання: рівність повинна досягатися політикою преференцій для окремих форм, зокрема господарств населення, чи має реалізуватися загальний підхід до всієї системи агрогосподарювання?

Що ж стосується окремої підтримки розвитку господарств населення, то у ній доцільно передбачити специфічні, найбільш характерні для цього сектора форми: розвиток процесів кооперації; диверсифікацію зайнятості і доходів членів особистого селянського господарства, які не мають іншого місця роботи; здійснення заходів зі збереження агроландшафтів і навколишнього середовища та підтримку садівництва і городництва.

Список використаних джерел

1. Положення про Міністерство аграрної політики та продовольства України [Електронний ресурс]: Доступний з: <http://www.minagro.gov.ua/page/%3F11152>.
2. Гражда С. Три корови – норма // Україна молода. – 2011. – 1 березня.
3. Министерство сельского хозяйства Российской Федерации. Положение о Департаменте сельского развития и социальной политики Министерства сельского хозяйства Российской Федерации [Електронний ресурс]: Доступний з: <http://in.mex.ru/documents/document/show/3420/133/htm>.
4. Золотухин В. П. В защиту семейной фермы: программа Национального фермерского союза США / В. П. Золотухин // США и Канада: экономика, политика, культура. – 2000. – № 5. – С. 113.
5. Бородіна О. М. Державна підтримка агросфери: еволюція, проблеми / О. М. Бородіна // Ін-т економ. та прогноз. НАНУ. – К. – 2008. – С. 162-165; 45-46; 149.
6. Молдован Л. В. Аграрний сектор: час принципово змінити орієнтири розвитку / Л. В. Молдован, О. М. Бородіна, В. В. Юрчишин // Дзеркало тижня. – 2010. – 10 лип.

Аннотація. Рассмотрены организационные аспекты государственного регулирования развития хозяйств населения как малых форм хозяйствования в рамках общегосударственной системы поддержки аграрного сектора экономики. Для выравнивания возможностей и шансов для функционирования этих форм необходима система государственного стимулирования легализации производства и реализации сельскохозяйственной продукции, а также полученных доходов, рычагами которой должно быть субсидирование по определенным программам, предоставление льготных кредитов, поддержка кооперации и интеграции их с другими субъектами хозяйствования в процессе движения продукции от производителя к потребителю.

Ключевые слова: хозяйства населения, государственное регулирование, аграрная политика, аграрный сектор, малые формы хозяйствования.